

Collective creative ecological business consists of stages: preparation of a teacher, creation of a council of affairs, collective preparation of a case, carrying out of ecological activity, the results of the case.

Key words: ecological competence, creativity of students, collective creative work, future teacher, ecological activity.

Стаття надійшла до редакції 26.02. 2018 р.

УДК 378.03

ПОЛІНА МАГДА

Бахмутський коледж мистецтв ім. І. Карабиця, Бахмут, Україна

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

У статті подано аналіз висвітлення в науковому просторі (філософські, соціологічні, педагогічні, психологічні концепції) проблеми формування ціннісних орієнтацій учителів музики на тлі завдання філософії освіти: формувати особистість нового типу з космічно-планетарним світоглядом; виокремлено суперечності цього процесу та висунуто гіпотези щодо їх розв'язання у колі предметів соціально-гуманітарного циклу.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, космічно-планетарний світогляд, творчо-гуманітарний тип особистості.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року ключовим завданням освіти XXI століття називає розвиток мислення, орієнтованого на майбутнє. Як мета стратегії виступає підвищення конкурентоспроможності доступної освіти та забезпечення особистісного розвитку людини. Серед напрямків реалізації вказаних цілей переважають ті, що орієнтують на реформування законодавства, удосконалення структури системи освіти, модернізацію змісту та інформатизацію освіти, модернізацію управління, міжнародне партнерство, національний моніторинг та оцінку системи освіти. Але не можна не наголосити на тому, що робота вчителів на місцях є, мабуть, найважливішою ланкою у формуванні і розвитку мислення особистості молодого покоління, і формування особистості творчо-гуманітарного типу, що є завданням і філософії освіти також. Відмінністю такої особистості є, передусім, здатність до згуртування нації та поваги багатоманіття культур, наявність планетарно-космічного світогляду, здатність взаємодіяти в межах Землі і Всесвіту. Такі властивості забезпечує високий рівень розвитку свідомості, мозаїчний тип світогляду, який містить такі ціннісні орієнтації, що можуть забезпечити реалізацію морального та екологічного імперативів виживання людства на тлі глобальних проблем сучасності. Міністр освіти України Л. Гриневич особисто активізувала цей процес, підписавши 05.09.2017 року Закон України «Про освіту», у якому можна прослідкувати значно більшу орієнтацію на всебічний розвиток особистості, національну самоідентифікацію, самоосвіту, креативність та коучинг у галузі виховання та освіти. Він стосується реформи середньої освіти, професійно-технічної освіти у зв'язку з ринком праці, незалежної оцінки якості вищої освіти, інклюзивної освіти. Цей закон продовжує низку змін у системі управління в освіті, педагогічної свободи вчителя, обрання форм підвищення кваліфікації. Орієнтація освітнього процесу на європейський стандарт висуває додаткові вимоги до особистості майбутнього фахівця, одночасно стимулюючи національну самосвідомість та спрямованість молодого спеціаліста на якісну роботу над собою: на оволодіння внутрішньою і зовнішньою педагогічною технікою, розвиток і вдосконалення педагогічних здібностей, на безумовну гуманістичну спрямованість діяльності вчителя. У такій же мірі зазначене вище стосується і вчителя початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, вчителя музики, який професійно залучає дітей до світу прекрасного, найактивніше формує естетичну свідомість вихованців, вчить бачити і оцінювати усі відтінки прекрасного і потворного не тільки в межах музичного матеріалу, а і у навколишній дійсності. Тому надзвичайно важливою проблемою є формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів музики, бо ця складова особистості є найважливішим щаблем професіоналізму і компетентності.

Метою статті є аналіз стану висвітлення проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів музики у науковому просторі та виокремлення суперечностей теоретичних та практичних напрацювань у межах розвитку освітньої підготовки вчителів шкіл естетичного виховання для подальшого їх розв'язання у межах нашого дослідження.

Аналіз наукових і методичних джерел із проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів свідчить про наявність значного фонду знань її аспектів. Витоки тлумачення понять «цінність», «ціннісні орієнтації» знаходяться у колі питань філософського знання, з ґрунту якого виросла переважна більшість соціально-економічних та гуманітарних наук. Філософія розглядає цінність як позитивну значущість тих або інших явищ в системі суспільно-історичної діяльності людини та як поняття, яке характеризує безумовні основи людського буття. Саме цінності визначають мету людського життя, вони є координаторами світобачення людини, сприяють стабільності, організованій діяльності, цілеспрямованості в житті. Таке тлумачення зустрічаємо у роботах І. Бичка, Л. Губерського, Є. Шевцова, І. Федух, І. Дьяконова [4]. У цих дослідженнях з різних боків розглядається природа ціннісних орієнтацій, процес їх формування, висвітлюються вищі духовні цінності, розглядається місце аксіології в системі наук та питання духовної досконалості людини, сфери здійснення цінностей. Проблему переконання людини у власній цінності порушують у своїх працях Ж.-П. Сартр, М. Хайдеггер, А. Камю, Е. Фромм, В. Соловйов, П. Юркевич, В. Орлов, А. і Б. Стругацькі, П. Коельо, Р. Бах, Я. Вишневський (Основи..., 2014) та інші. Роботам цих авторів властива неоднозначність у визначенні аксіологічного сенсу життя, спроби знайти альтернативні шляхи тлумачення основних категорій аксіології, суперечливість та опора на паліатив. Зате у працях цих письменників і філософів особливо акцентується увага на необхідності формування цінностей, що забезпечать виживання людства та його духовну еволюцію. Ця тенденція посилюється у теоріях Конфуція, Сократа, М. Кузанського, І. Канта, Г. Гегеля, Л. Фейєрбаха, М. Кінга, Г. Сковороди, М. Ганді, В. Винниченка, М. Казініка та ін. Зневіра у ціннісних орієнтаціях сучасної людини простежується у публікаціях представників постмодерну, у філософії трансгуманізму, сцієнтизму. Серед активних теоретиків такої думки – Д. Медведєв, Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Делез, Р. Рорті, Ж. Дерріда, Ж. Бордріяр, Ф. Кафка, С. К'єркегор, Дж. Апдайк, Ф. Ніцше, А. Шопенгауер. Релігійно-філософське тлумачення цінностей у контексті окремих релігійних вчень або можливих процесів об'єднання релігій у планетарну на тлі наближення людини до божественної сутності розкрито у Біблії, творах Д. Андрєєва, О. Блаватської, С. Лазарева, Л. Віїлми, Т. де Шардена, Г. Ващенко, О. Меня.

Соціологія розглядає механізми та фактори прояву ціннісних орієнтацій особистості у контексті взаємодії в соціумі. Аналіз комплексу цих проявів та чинників впливу на них посідає чільне місце у роботах таких науковців: Д. Щєпова, С. Святненко, О. Виноградов, О. Целякова, В. Козлов, Л. Котлова, Д. Леонтьєв, Л. Мітіна, Т. Бутківська, В. Денисенко. Визначення ціннісних орієнтацій як важелів соціальної самоідентифікації подане у працях Л. Сокурянської, Е. Фаустова, Н. Черниш, Н. Антонової, Л. Коберник, С. Шварца. Напрями трансформації та розвитку цінностей сучасної молоді під впливом соціальних механізмів досліджують І. Бєх, І. Кононов, Н. Караульна, Н. Корепанова, В. Алексєєва, Л. Антилогова, О. Донцов, А. Іващенко, В. Ядов. Системний підхід до проблеми цінностей людини на тлі соціологічного дослідження розробляють Т. Парсонс, І. Попова, І. Суріна, М. Яницький, М. Афанасьєв, С. Кримський, М. Шимкевич, В. Гаврилюк, Н. Трикоз, Н. Головатий, Т. Заславська, В. Васютинський. У цих дослідженнях висвітлюються ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства, соціально-ціннісні орієнтації молоді на межі ХХ-ХХІ століть, динаміка ціннісних орієнтацій у період соціальних трансформацій та особливості комунікаційних уподобань молоді у залежності від типу індивідуальної ціннісної системи. Вікова категорія об'єктів дослідження у цих працях соціологів переважно охоплює межі від шістнадцяти до п'ятдесяти шести років, а професійний зріз досліджуваного матеріалу надзвичайно широкий і полінаціональний. Підходи до прояву ціннісних орієнтацій у процесі інтеракції висвітлюються у соціологічних дослідженнях Ч. Кулі, Т. Міда, Е. Росса, Р. Парка, М. Проу. Їх матеріали дають змогу здійснити поділ студентської молоді Заходу на типи за мотиваційною спрямованістю навчання у ЗВО, серед яких наявні й майбутні викладачі, науковці, суспільні діячі.

Як складові спрямованості особистості у її структурі ціннісні орієнтації витлумачено у психології такими науковцями: А. Асмоловим, І. Бєхом, В. Богословським, Л. Виготським, І. Вітенком, В. Крутецьким, К. Леонгардом, Р. Немовим, А. Петровським, О. Степановим, Л. Столяренко, В. Франклом, М. Фіцулою (Степанов & Фіцула, 2005) та ін. Цінності розглядаються у психологічних концепціях залежно від виду спрямованості (особистісної, колективістської чи ділової), провідного типу акцентуації, соціотипу особистості, класифікації мотивів. Самосвідомість та я-концепція особистості теж визнаються психологами як важливі чинники формування ціннісних орієнтацій. Серед сучасних досліджень ціннісних орієнтацій як складової особистісного та професійного становлення людини, життєвої самовизначеності особистості варто відмітити публікації та наукові праці К. Альбуханової, Є. Клімова, Ю. Лисенко, М. Боришевського, Е. Зеєра, О. Жируна, М. Шевчук, А. Бітуєвої, А. Хавіло, Д. Узнадзе, Л. Цибулько, О. Хорунжої, О. Крошки, О. Сидоренко (Сидоренко, 2002). У них наводяться статистичні дані останніх років про рівень сформованості моральних якостей студентів сьогодення та минулого століття у порівняльному аспекті, аналізується формувальний фон та вплив різноманітних чинників на аксіологічну складову особистості людини юнацького віку у процесі професійної орієнтації тощо.

Аналіз педагогічних праць із проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вихователів свідчить про велику увагу до неї і те, що дійсний рівень сформованості аксіологічного рівня особистості вчителів різних спеціальностей є недосконалим. Класичний підхід до тлумачення ціннісних орієнтацій пропонують у

своїх працях Ю. Бабанський, Л. Асеев, Г. Акмамбетов, В. Блюмкін, Т. Пороховська, А. Титаренко, В. Сухомлинський, Б. Ананьєв, М. Каган, А. Здравомислов, А. Бакрадзе, В. Ольшанський, І. Попов та ін. У кінці ХХ століття проблема підготовки вчителя у педагогічному вузі досліджувалась також у напрямках вивчення професіограми вчителя – вивчали науковці О. Мороз, О. Киричук, А. Киричук, А. Вербицький, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, О. Щербаков; психолого-педагогічні основи успішної професійної діяльності вчителя – Ш. Амонашвілі, О. Кондратюк, В. Карановський, А. Чалов; механізми професійної адаптації молодого педагога – О. Мороз, Г. Поленова; умови професійної майстерності майбутніх учителів – Ю. Азаров, Г. Грінченко, І. Зязюн, О. Мудрик; методичні пошуки шляхів і засобів ефективного професійного становлення вчителя в умовах педагогічного ЗВО – Є. Білозерцев, Л. Спірін, Р. Хмелюк, О. Падалка, А. Нісімчук, І. Смолюк, О. Шпак, А. Белкін, С. Силіна. У період розбудови української держави кількість публікацій, присвячена питанню формування ціннісних орієнтацій у майбутніх представників педагогічної професії збільшилась, оскільки був активізований і процес реформування української освіти, що висунуло нові вимоги до особистості, яка відповідає за формування світогляду юних громадян України. Так, професійні ціннісні орієнтації вчителів досліджували Г. Печерська, Н. Білоножко, В. Смиреньський, О. Будаговська, О. Побірченко; питання педагогічної майстерності – Т. Бельчева, С. Ізбаш, М. Елькін, О. Карпенко, С. Шарабан, а питання про градацію рис у професіограмі вчителя музики і художньої культури – К. Щедролошева (2010).

Попри існуючі дослідження, здійснені в галузі розв'язання проблеми формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів, теоретична та практична бази умов її формування саме у майбутніх вчителів початкових спеціалізованих навчальних закладів у процесі вивчення предметів гуманітарного та соціально-економічного циклів недостатньо розроблені і потребують докладного вивчення та систематизації. Актуальність дослідження проблеми очевидна в умовах реструктуризації, якої зазнали останнім часом дитячі музичні школи України, що були переорієнтовані на більш широкий спектр напрямків естетичного виховання (ПСМНЗ, ШЕВ). Як наслідок, постала вимога перед коледжами, що здійснюють підготовку в галузі знань 02 «Культура і мистецтво»: підготувати нові педагогічні кадри, вільні та ініціативні, креативні, з яскраво вираженою гуманістичною спрямованістю та розвинутим аксіологічним світоглядом, бо лише такий педагог може сформувати естетичну свідомість сучасної особистості, має здатність до само актуалізації та самовдосконалення.

Науковий аналіз теоретичних і практичних напрацювань із досліджуваної проблеми дозволив виявити певні суперечності між:

замовленням сучасного суспільства на підготовку творчо-гуманітарної особистості вчителя музики та недостатнім рівнем розробки аксіологічних засад формування майбутнього працівника школи естетичного виховання;

реформуванням сучасної системи професійної освіти та необхідністю успішного виконання майбутніми вчителями музики нових соціальних ролей, що потребує досконало сформованої ієрархії ціннісних орієнтацій;

ціннісним характером естетичного виховання й інтенсифікацією комерційних відносин у сфері його здійснення;

рівнем розроблення підходів до формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів музики та недостатнім методичним та практичним забезпеченням напрямів їх упровадження у навчально-виховний процес сучасних вітчизняних коледжів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що досягнення ефективності формування ціннісних орієнтацій у майбутніх вчителів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін забезпечуватиметься через змістовну розробку та створення у навчально-виховному процесі коледжу таких умов:

наповнення змісту навчальних дисциплін соціально-гуманітарного циклу аксіологічною тематикою, яка виходить у своїй меті з положення про пріоритетність формування у студентів коледжів мистецтв ціннісних орієнтацій як основи світогляду вчителя музики;

використання інтерактивних технологій, спрямованих на вдосконалення особистісно орієнтованого підходу до підвищення мотивації студентів коледжів для формування їхньої власної ієрархії цінностей;

орієнтація позааудиторної роботи зі студентською молоддю на створення педагогічних умов взаємодії викладача і студентів, поєднання різних форм і методів виховної діяльності, що забезпечують професійне становлення та саморозвиток майбутніх вчителів музики.

Отже, вектор нашого дослідження буде спрямований на розв'язання визначених вище суперечностей шляхом впровадження у навчально-виховний процес коледжів мистецтв трьох виокремлених умов та подальшу експериментальну перевірку результатів дослідження.

Список використаних джерел

Основи філософських знань: комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни / кол. авт.: П.М.Магда, Н.І.Рилік, Ю.Ф.Шибасєв. – К.: ДМЦ НЗКМУ, 2014. – 140с.

- Сидоренко О.Л. Освітній простір вищого навчального закладу як визначальний чинник формування фахівця нового типу // Педагогіка і психологія. – К.: Педагогічна думка, 2002. – Вип. 3. – С.98.
- Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки: навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 520с.
- Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ кол. авт.; за ред. Л.В.Губерського. – Х.: Фоліо, 2013. – 510с.
- Щедролосева К.О. Професіограма вчителя музики і художньої культури // Вісник ХДПУ. – 2010. - №2. – С.332-337.
- Закон України «Про освіту» № 2145-VIII. П.Порошенко // Відомості Верховної Ради. – К., 2017. - №38-39. – Ст.380. – С.1. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1452712935661891>

References

- Osnovy filosofskykh znan: kompleks navchalno-metodychnoho zabezpechennia dystsypliny / kol. avt.: P.M.Mahda, N.I.Rylik, Yu.F.Shybaiev. – К.: DMTs NZKMU, 2014. – 140s.
- Sydorenko O.L. Osvitnii prostir vyshchoho navchalnoho zakladu yak vyznachalni chynnyk formuvannia fakhivtsia novoho typu // Pedagogika i psykholohiia. – К.: Pedagogichna dumka, 2002. – Вип. 3. – С.98.
- Stepanov O.M., Fitsula M.M. Osnovy psykholohii i pedagogiky: navchalnyi posibnyk. – К.: Akademydav, 2005. – 520s.
- Filosofii: Pidruchnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv/ kol. avt.; za red. L.V.Huberskoho. – Kh.: Folio, 2013. – 510s.
- Shchedrosieva K.O. Profesiograma vchytelia muzyky i khudozhnoi kultury // Visnyk KhDPU. – 2010. - №2. – С.332-337.
- Zakon Ukrainy «Pro osvitu» № 2145-VIII. P.Poroshenko // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – К., 2017. - №38-39. – Ст.380. – С.1. - [Elektronnyi resurs]. - Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/print1452712935661891>

MAGDA P.

Bakhmut College of Arts named after I. Karabits, Ukraine

THE PROBLEM FORMATION OF AXIOLOGICAL VALUES TEACHERS OF MUSIC IN MODERN STAGE DEVELOPMENT OF EDUCATION

The analysis of scientific and methodological sources shows that there is a profound knowledge base of the various aspects of the problem under research, including philosophical, sociological, pedagogical and psychological spheres. The relevance of topic is quite evident in conditions of educational reforms and restructuring of the teaching-learning process. In this respect Ukrainian Colleges of Art face new tasks and priorities: to train highly qualified specialists with humanistic orientation and Planetary-cosmic type of world outlook. It is only a teacher with such world outlook who can form the aesthetic consciousness of modern personality and has ability to self-actualization and self-improvement.

Object of the research: process of socio-humanitarian training of prospective art school teachers as an integral constituent of the formation of their axiological values.

Scientific analysis of theoretical and practical researches of the problem under investigation has enabled to reveal certain contradictions between public order of today's society for the training of prospective art school teachers and insufficient level of the development of axiological foundations of the formation of a future teacher whose specialty is «Aesthetic Education».

Key words: *values, value orientations, cosmic-planetary worldview, creative and humanitarian type of personality.*

Стаття надійшла до редакції 11.03.2018 р.